

3•2023

**125 jaar Tuin- en
Landschapsinrich-
ting: dat moet
worden gevierd**

**Kom ook naar de
Carrièredag op
30 november in
Velp**

**‘Met nature-based
solutions kan veel,
maar niet alles’**

Hoofredactie

Ria Dubbeldam (GAW)

Redactie

Robin Bromberg, Frank Heijns, Leonie Heutinck,
Edwin Vriezen

Ledenadministratie

VVA Aristaeus
Postbus 350, 6880 AJ Velp
T 026-3695725
E els.themmen@hvhl.nl
www.vva-aristaeus.nl

Advertentieverkoop

Medialijn bv, Rebecca de Winter
T 0314-763735
E r.dewinter@medialijn.nl

Opzeggen lidmaatschap

Schriftelijk voor 1 december 2023.

Copyrights

Het auteursrecht berust bij de uitgever en de
auteurs. Overname van artikelen wordt
gewaardeerd, mits voorzien van een deugdelijke
bronvermelding.

Aansprakelijkheid

De uitgever en auteurs streven naar juistheid van
de informatie. De uitgever en auteurs aanvaarden
geen aansprakelijkheid voor schade die het gevolg
is van handelingen gebaseerd op onze informatie.

Bestuur VVA Aristaeus

Voorzitter / IJsbrand Velzeboer,
ijsbrand@vva-aristaeus.nl
Penningmeester / Michel Tol,
michel@vva-aristaeus.nl
Secretaris / Ninja Blok,
ninja@vva-aristaeus.nl

Druk / Senefelder Misset B.V.

Vormgeving / GAW ontwerp+communicatie,
Wageningen

Oplage / 3.500

Coverfoto / T&L-studenten in de jaren 50,
foto Hogeschool Van Hall Larenstein

ISSN 1879-422X

Beste leden, alumni en studenten,

Met onze Carrièredag op 30 november in Velp duiken wij met veel energie het onstuimige najaar in. Het evenement van VVA Aristaeus vindt plaats van 10.00 tot 17:30 uur en sluit af met een gezellige en wellicht nuttige borrel, aangeboden door onze vereniging. De Carrièredag is een prima gelegenheid om te netwerken. Als student maak je kennis met interessante bedrijven voor een stage, afstudeeropdracht of eerste baan. Deze bedrijven komen graag, alleen al omdat veel standhouders hier zelf nog op school - bij Hogeschool Van Hall Larenstein en/of Yuverta mbo Velp - hebben gezeten.

Aan deze editie nemen ruim negentig bedrijven deel. Kosten noch moeite zijn gespaard om zich te presenteren aan studenten én aan afgestudeerden die bijvoorbeeld toe zijn aan een nieuwe uitdaging in hun carrière of op zoek zijn naar een samenwerkingspartner. Bij deze nodig ik dan ook nadrukkelijk onze alumni-leden van harte uit om deze dag bij te wonen en je oude school weer eens te bezoeken. Entree is als gebruikelijk gratis. De volgende feestelijke Carrièredag wordt in Leeuwarden gehouden op donderdag 14 maart.

Onze activiteitenkalender puilt inmiddels uit. Afgelopen jaar hebben wij maar liefst veertien excursies en lezingen georganiseerd (zie foto). Allemaal vakgerichte activiteiten die onze leden en studenten in staat stellen om naast gezelligheid ook actuele kennis op te doen. Houd onze website www.vva-aristaeus.nl maar in de gaten. In 2024 gaan we met onze activiteiten door.

Zoals gebruikelijk doe ik een oproep aan onze leden om ons bestuur te versterken. In 2024 zullen er enkele plaatsen vrijkomen. Wij zoeken vooral leden die ons kunnen helpen bij het organiseren van vakgerichte activiteiten.

En graag heet ik onze tweede-, derde- en vierdejaars studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein (Leeuwarden en Velp) en Yuverta mbo Velp van harte welkom! Jullie kunnen gratis lid worden van onze vereniging en meedoen met al onze activiteiten. Na het afstuderen profiteer je bovendien van een lage introductiecontributie van slechts €10,00. Een win-winsituatie. Voor jou is er geen financiële drempel om lid te zijn van een waardevol netwerk, en wij hopen op inspirerende ideeën van de jonge instroom.

Tot ziens op een van onze activiteiten!

IJsbrand Velzeboer, voorzitter VVA Aristaeus

Op 30 september combineerden we de ALV met een excursie op de Marker Wadden.

INHOUD • 3 • 2023

6 125 jaar Tuin- en Landschapsinrichting: dat moet worden gevierd

Tuin- en Landschapsinrichting pakt uit. Ook voor alumni en het werkveld wordt van alles in het jubileumjaar georganiseerd.

10 'Onze school is klaar voor de Omgevingswet'

De Omgevingswet wordt 1 januari 2024 van kracht. Hogeschool Van Hall Larenstein is hierop in het onderwijs en het onderzoek op voorbereid, leggen Nicky Del Grosso en Freek Rurup uit.

15 Carrière van Liza van Velzen

Door haar groene hoofd en rode hart werd Liza van Velzen bijzonder geschikt geacht als specialist voor de beheersing van natuurbranden.

16 Creativiteit en duurzaamheid helpen eeuweling Griffioen Planten de toekomst in

Al honderd jaar levert Griffioen Wassenaar vaste planten in Europa. Stefan Verbunt zwaait er sinds vijf jaar de scepter. Duurzaamheid voert de boventoon in zijn beleid.

21 Column: Onze alumnus in Zweden

Frank Heijns en zijn vrouw Bertina zijn naar Zweden geëmigreerd. Vanuit Jämtland beschrijft hij opvallende verschijnselen.

22 Mening: 'Invasieve exoten en klimaatmigranten zijn erg schadelijk voor de natuur'

Import en natuurlijke migratie gaat ten koste van inheemse soorten. Maar hoe erg is dat?

26 Lectoraat in beeld: 'Met nature-based solutions kan veel, maar niet alles'

Het lectoraat Nature-based River Management is ruim een jaar geleden van start gegaan. Lector Jantsje van Loon-Steensma richt het onderzoek vooral op de regio.

En verder:

VVA-A nieuws en advertorials

DEELNEMENDE BEDRIJVEN EN ORGANISATIES

VVA-A NIEUWS

Kom je ook naar de Carrière dag in Velp?

Op donderdag 30 november worden de stands weer ingericht en is het gezellig druk bij Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. Ruim negentig bedrijven presenteren zich! De Carrière dag is een mooie traditie van alumnivereniging VVA Aristaeus. Het is voor Yuverta- en HVHL-studenten maar ook voor (pas)-afgestudeerden een ideale gelegenheid om een stageplek, eerste of nieuwe baan te zoeken. Voor bedrijven en organisaties is de Carrière dag een prachtige kans om zich te presenteren als toekomstig werkgever. Vacatures worden behalve in de stands ook op een (fysieke) presentatiewand en op de website www.vva-aristaeus.nl gepresenteerd. De Carrière dag vindt plaats van 10:00-17:30 uur en is inclusief een afsluitende netwerkborrel. Kijk voor meer informatie op www.vva-aristaeus.nl.

Nieuw bij HVHL Academy: Modulaire Leergang Rentmeester NVR

Afgelopen jaar heeft Hogeschool Van Hall Larenstein samen met de Nederlandse Vereniging van Rentmeesters (NVR) een nieuwe leergang Rentmeester opgezet. In februari gaat de leergang van start. Bijzonder is de modulaire opzet. Deelnemers volgen alleen modules die nodig zijn om te voldoen aan de Kennisvereisten NVR. De leergang omvat acht modules verspreid over het hele jaar. De leergang is geschikt voor rentmeesters die nog niet over de vereiste kennis voor het lidmaatschap van de NVR beschikken, professionals die een switch naar het vak willen maken, NVR-(aspirant)leden die nog niet voldoen aan de Kennisvereisten NVR en overige geïnteresseerden. De vereiste vooropleiding is minimaal een afgeronde hbo-opleiding (Bachelor Degree). De leergang vindt plaats in Velp. De kosten voor de gehele leergang is € 8.750,00 vrij van BTW en die van een module € 1.250,00 vrij van BTW. Leden van NVR en van VVA Aristaeus krijgen 10% korting op een module. Voor het volgen van de gehele leergang is dit niet van toepassing. Meer weten? Neem contact op met HVHL Academy via 026 3695640 of hvhacademy@hvh.nl. Wil je weten of je vrijstelling kan krijgen voor een module, neem dan contact op met Bureau NVR, Anita de Moed via: ademloed@rentmeesternvr.nl.

VVA-A Agenda

- 2 februari Symposium 'T&L 125 jaar; duik in de toekomst'
- 8 februari Excursie UCC Coffee, Bolsward
- 14 maart Carrière dag Leeuwarden
- Voorjaar Vogelexcursie Weerribben met de boot

Word gratis studentlid van VVA Aristaeus

Wist je dat de Carrière dag wordt georganiseerd door VVA Aristaeus, dé vereniging voor oud-studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein en Yuverta mbo Velp? En weet je ook dat je als student vanaf het tweede studiejaar (gratis) student-lid van onze vereniging kunt worden?

VVA Aristaeus is een echte netwerkorganisatie. Het is de plek voor verbinden, ontmoeten, kennis opdoen en ervaringen delen. Als lid ontvang je het VVA-A Magazine met boeiende verhalen en kun je deelnemen aan interessante activiteiten. Meld je snel aan via www.vva-aristaeus.nl.

Doe jezelf een ondernemersboost cadeau

Wil je jezelf eens een ondernemersspiegel voorhouden? Dan is er goed nieuws voor jou als HVHL-alumnus: een bijna gratis ondernemersboost. De inspirerende en interactieve ondernemersboost van de Nederlandse Ondernemers Academie (NOA) brengt startende ondernemers verder. Na de persoonlijke begeleiding van ervaren ondernemers is jouw businessidee levensvatbaarder denk je meer vanuit de

klant en doelgroep, ben je beter (online) zichtbaar en herken je beter je kracht en valkuilen. Aan de ondernemersboost kunnen twaalf alumni voor slechts € 125,- meedoen. Het programma kost normaal € 1.285,-. De vier vrijdagmiddagen vinden plaats tussen eind januari tot begin april. Meer informatie op: de-noa.nl/ondernemers-boost-programma, voorinschrijving: info@de-noa.nl, (06) 2185 63 75.

125 jaar Tuin- en Landschapsinrichting: dat moet worden gevierd

Tuin- en Landschapsinrichting (T&L) pakt uit met haar 125-jarig bestaan. Ook voor alumni en het werkveld is van alles te doen. Op 2 februari is er een conferentie en op midzomerdag 21 juni komt er een spetterende reünie.

Een jubileum betekent terugblikken en vooruitkijken. Terugblikken doen we met docent bodemkunde Peter Aerts en vooruitkijken met opleidingsmanager Wim Simons.

Aerts wordt wel gekscherend de wandelende encyclopedie van de opleiding genoemd, omdat hij al 36 jaar meeloopt als docent. Hij werd in 1987 aangesteld bij de Rijks Hogere School voor Tuin- en Landschapsinrichting (RHSTL) in Boskoop. Het was een roerige tijd; vlak daarvoor was de fusiegolf in het hoger onderwijs beklonken. De school moest naar Velp verhuizen, maar de Hogere Bos- en Cultuurtechnische School had geen plek voor zoveel nieuwe studenten. Bovendien moest de Middelbare Bos- en Cultuurtechnische School, waarmee de gebouwen werden gedeeld, nog een andere plek krijgen op landgoed Larenstein. Maar in 1993 was het zover. 'We kwamen in het nagelnieuwe schoolgebouw. Zo nieuw, dat de boormachines nog niet waren verstomd.'

Volksverhuizing

Van Boskoop naar Velp was een volksverhuizing. Er werd van alles georganiseerd om docenten en studenten daarbij te helpen, bijvoorbeeld met woonruimte vinden. Studenten die bijna waren afgestudeerd, mochten in Boskoop blijven. Docenten gingen er af en toe naartoe om hen te begeleiden, maar Aerts reed nog een paar jaar veel op en neer, omdat hij ook nog les gaf op de middelbare tuinbouwschool die was achtergebleven. In Boskoop werd het afscheid van de RHSTL groots gevierd. 'Er was veel verdriet in het dorp. We vormden een

Studenten en docenten vlak voor de verhuizing van Boskoop naar Velp, 1993.

hechte gemeenschap, al gaven de Boskopers vaak af op de studenten. Ze plukten hun voortuinen leeg. Het waren de visitekaartjes van de kwekers die er woonden; hun beste planten stonden er. Maar dat waren ook de planten die de studenten moesten leren. Op school was wel een sortimentstuin, maar het is natuurlijk heel handig om materiaal in je studentenhuus te bekijken. Vanwege het leeghalen van tuinen werden de studenten geiten genoemd, wat je nog terugziet in het logo van studentenvereniging Arboricultura.' Onlangs ging de sloopkogel door de oude school. 'Na het vertrek van de RHSTL verhuisde ook de middelbare tuinbouwschool ook als gevolg van de fusiegolf in het onderwijs. Het schoolgebouw bood onderdak aan allerlei organisaties, maar de laatste tijd stond het leeg. We gingen wel eens kijken met Arboricultura. Je zag de kas langzamerhand instorten en het groen woekeren. Nu komen er woningen.'

Familie

In Boskoop kende Aerts alle studenten: twee- à driehonderd studenten van de middelbare en zo'n vijfhon-

derd van de hogere tuinbouwschool. Kwam hij in de gangen een student tegen die hij niet kende, dan pakte hij de namenlijst met foto's erbij. Studenten kenden elkaar ook allemaal en woonden samen in studentenhuizen. 'De school was één grote familie. Sinds de verhuizing is dat wat minder; T&L heeft stukje zelfstandigheid moeten inleveren.' Opleidingsmanager Simons ervaart dat anders. 'We zijn nog altijd een familie. Dat zit 'm in het onderwijs, de persoonlijke omgang en de sfeer. Studenten helpen elkaar nog altijd. Die traditie is doorgegeven. Onze eigenheid hebben we behouden, ondanks dat we in een hogeschool zitten met in totaal 4.500 studenten, waarvan zo'n 2500 in Velp. Ik zie het zo: de school is als een veldboek met verschillende bloemen. T&L is één van die bloemen.'

Veldboek

Om voort te borduren op het veldboek: samen vormen de verschillende bloemen – de opleidingen – een mooi geheel. Simons: 'De samenwerking tussen opleidingen groeit vanuit het besef dat we zo optimaal kunnen bijdragen aan de grote transitievraag-

stukken van nu en de toekomst. Het onderwijs focust daar steeds sterker op. Onze studenten werken samen met studenten van andere opleidingen en pakken complexe vraagstukken integraal aan.' Met het werkveld is de band onverminderd sterk. Aerts: 'Kort geleden waren we op excursie in Rotterdam. Ieder studiebegeleidingsgroepje bezocht een bureau. Doe ik daarvoor bij bureaus een verzoek, dan heb ik al binnen een uur reacties als: "Ja, natuurlijk zijn jullie welkom". Omgekeerd komen mensen uit de praktijk graag naar Velp als gastdocent en om tweedejaarsstudenten tijdens hun praktijkoriëntatie over hun werk te vertellen. Door het directe contact met de praktijk raken studenten nog sterker gemotiveerd.'

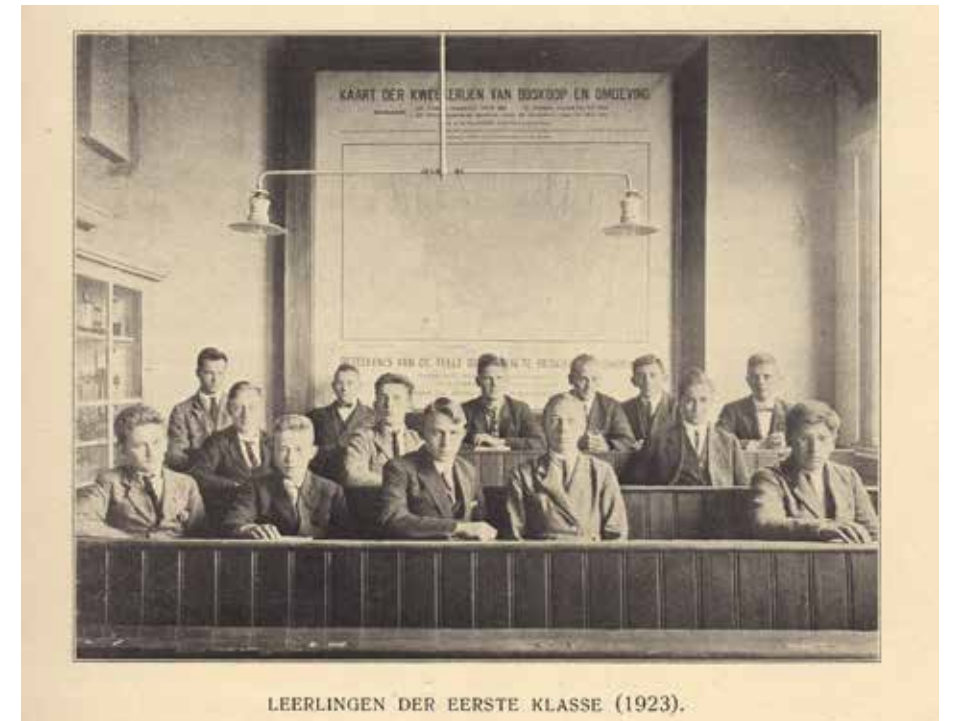
Canon van het vakgebied

Het jubileumjaar is inmiddels begonnen. Derdejaarsstudenten keken tijdens de module Ontwerp & inspiratie 125 jaar vooruit. Voor twaalf plekken in Nederland ontwikkelden ze een toekomstvisie. De resultaten zijn eind oktober gepresenteerd tijdens de Dutch Designweek in Eindhoven. Zo geven diverse onderwijsmodules aandacht aan het jubileumjaar. Aerts: 'Eerstejaars doen een project in het Sonsbeekpark, dat eveneens 125 jaar bestaat, en leggen een relatie met 125 jaar T&L. Fantastisch wat ze bedenken.' Simons vult aan: 'Studenten maken ook een canon van het vakgebied. Die zal een belangrijk ingrediënt zijn tijdens het symposium op 2 februari, waarbij het werkveld en studenten elkaar ontmoeten. Op 21 juni sluiten we af met een midzomerfeest voor studenten, alumni en collega's. Dat belooft één grote reünie te worden.'

Save the date

2 februari Symposium 'T&L 125 jaar; duik in de toekomst'
21 juni Midzomerfeest T&L voor studenten, alumni en docenten

TEKST RIA DUBBELDAM

Leerlingen der eerste klasse in de schoolbanken, 1923.

De Rijks Hogere School in Boskoop.

Tuin- en Landschapsinrichting anno nu. foto Ben ter Mul

LIVE
YOUR
AMBITION

Benieuwd naar het hele verhaal van Sander?
Neem dan een kijkje op onze website!

WERKENBIJTAUW.NL

Sander van Dijk
Junior Adviseur Vergunningen

Als Junior Adviseur Vergunningen heeft Sander van Dijk een uitvoerende en ondersteunende rol bij de vergunningsaanvragen voor klanten. "Ik stel rapporten op in de vorm van projecttoelichting, waarin de gehele vergunningaanvraag wordt gebundeld. Ik werk samen met specialisten die de benodigde deelonderzoeken opstellen op bijvoorbeeld het gebied van lucht, bodem, water en geluid." Een gaaf onderdeel van zijn werk zijn de locatiebezoeken bij klanten. "Tijdens deze bezoeken krijg ik vaak een rondleiding", vertelt Sander. "Hierdoor krijg ik een beeld van wat een klant precies doet en hoe het eruit ziet." Een aantal weken terug is hij met een collega bij een klant geweest die vliegtuigen onderhoudt en modificeert. "Ik mocht toen letterlijk in de vliegtuigen lopen die leeggehaald waren", zegt hij glimlachend. "Dat vond ik heel gaaf om te doen."

Tijhuis Ingenieurs

Expert op het gebied van duurzaam regionaal waterbeheer in Nederland

Ontdek jouw passie, bouw aan jouw toekomst in de waterwereld en ervaar waarom ons team geweldig is.

▪ Waterbodems en baggeren ▪ Oevers en civiele kunstwerken ▪ Waterkwaliteit en ecologie ▪ GIS en dataverwerking

- Jij kiest, buiten of op kantoor
- Organisatie met ruim **25 jaar** ervaring
- **Interne opleidingen**, continue persoonlijke ontwikkeling
- Nadruk op **samenwerking, nieuwe ideeën, persoonlijke groei**
- Toffe **bedrijfsuitjes**, sportevenementen
- We staan altijd open voor jouw input over **innovaties**

Kom werken bij
Tijhuis Ingenieurs

▪ Advies ▪ Veldwerk ▪ Contract en aanbesteding ▪ Uitvoering

www.tijhuisingenieurs.nl

Delfstofwinning als motor om mooie landschappen te ontwikkelen

Sven de Graaf werkt bijna vijf jaar als landschapsinrichter bij gebiedsontwikkelaar K3. K3 combineert het winnen van delfstoffen zoals zand, grind en klei met gebiedsontwikkeling. Het resultaat van de delfstofwinning is altijd gericht op multifunctioneel ruimtegebruik, zoals natuurontwikkeling, ruimte voor de rivier, klimaatadaptatie, extensieve recreatie en tegenwoordig zelfs het opwekken van elektriciteit met drijvende zonnepanelen op plassen ontstaan door zandwinning.

Natuurontwikkeling in het rivierengebied is voor K3 al heel lang een belangrijke activiteit. Vanwege de winning van industriezand en keramische klei. Dat kan volgens Sven maar op weinig plekken in Nederland: 'Door de afzet van zand in de grotere rivieren, neemt het aandeel grof zand van oost naar west steeds verder af. En met name die grove fractie is interessant voor de betonindustrie. Daarom zie je in het rivierengebied vooral rond de Gelderse Poort zandwinningen. Voor het ophogen van wegen is fijner zand gewenst; dat kan ook elders in het land gewonnen worden.'

Veel meer dan ontwerper

De bij Van Hall Larenstein in Tuin- en landschapsinrichting afgestudeerde Sven is bij K3 verantwoordelijk voor het ontwerp-team. Hij houdt zich daarnaast als gebiedsontwikkelaar bezig met de inrichting en alles wat daarbij komt kijken. Anders dan vroeger is het tegenwoordig standaard om een gebied na delfstofwinning goed in te richten. 'Zand winnen, een hek om een plas plaatsen en als het zand eruit gegraven was weer vertrekken, is niet meer van deze tijd en ook niet de ambitie van K3. De omgeving en het maatschappelijke belang is een steeds belangrijker factor geworden. We denken na over veilige fietsverbindingen en de toegankelijkheid van gebieden. Er wordt van ons verwacht dat je een breed gedragen plan presenteert.' Dit heeft grote gevolgen voor de gebiedsontwikkelingen. 'Het begint met een ontwerp', vertelt Sven. 'Maar voor een goed plan heb ik ook de omgeving nodig. Daarom ga ik al in een vroeg stadium met schetsen de boer op. We organiseren informatieavonden en schetssessies. Daarop volgen reacties van de buurt als: "Ik zou graag een vlinderpad willen" tot "Voor ons huis liever geen bos". We proberen reacties

zo goed mogelijk in te passen.'

Op weekbasis werkt hij drie dagen aan ontwerpen, anderhalve dag aan omgevingscommunicatie en een halve dag aan planning en begeleiding van zijn collega-landschapsonwerpers en technisch tekenaars.

Grote impact

Sven voelt zich duidelijk prettig met zijn brede takenpakket en grote verantwoordelijkheid. 'Je moet snel kunnen schakelen en niet te veel hechten aan een vaste structuur. Ik vind die afwisseling leuk. Maar het moet je wel liggen.' In het begin vond hij de grote impact van zijn ontwerpen best spannend: 'Je ziet de landkaart door jouw toedoen veranderen!' De ontwerper kijkt met veel voldoening naar zandwinning Amerika, een groot project in Drenthe, waar hij in nauw overleg met de omgeving tot een mooi gebiedsplan is gekomen. Met veel aandacht voor natuurbeleving, onder andere met tiny houses midden in de natuur. Vorige week is het bestemmingsplan vastgesteld. 'Je begint met

papier en maakt het project tot de laatste kuub zand mee. Dat vind ik het meest bijzondere aan deze organisatie.' Ook de Havikerwaard, vlakbij Arnhem, is een project dat hem zeer boeit: de eerste plek met drijvende zonnepanelen in de uiterwaard voor de energievoorziening van de zandzuiger en de zandsorteerinstallatie. Sven: 'Er speelt van alles in het gebied en dat is allemaal van invloed op het ontwerp; daar moet je rekening mee houden. Dat maakt het ook enorm leuk en nooit hetzelfde.'

‘Onze school is klaar voor de Omgevingswet’

INTERVIEW

De Omgevingswet wordt 1 januari 2024 van kracht. Een goed moment om te laten zien dat Hogeschool Van Hall Larenstein hierop in het onderwijs en het onderzoek is voorbereid. Freek Rurup en Nicky Del Grosso: ‘De school staat niet stil, we zijn bij de tijd en weten waar het over gaat. We werken al jaren in de geest van de Omgevingswet. Dat willen we graag uitventen.’

VVA-A Magazine spreekt Freek Rurup en Nicky Del Grosso via Teams om de afstand Velp-Leeuwarden te overbruggen. Rurup is in Velp docent Planrealisatie bij de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting en projectleider van het OmgevingsLAB. Del Grosso werkt vanuit Leeuwarden als docent Omgevingsrecht en opleidingscoördinator van de associate degree (AD) Omgevingskunde.

Nicky Del Grosso zet voordat we op allerlei details ingaan, haar visie op de Omgevingswet neer: ‘Voor mij is de Omgevingswet niet zozeer een juridisch instrument. Ik zie het vooral als een systeem waarmee we samen integraal kunnen werken aan een betere inrichting, gebruik en beheer van ons land. Dat is de basis.’ Hogeschool Van Hall Larenstein bereidt studenten hier op diverse manieren op voor. Velen zullen in hun latere beroepspraktijk direct of indirect met de Omgevingswet te maken gaan krijgen en ermee moeten kunnen werken. Freek Rurup: ‘In al onze opleidingen en lectoraten zit de Omgevingswet verankerd. Afhankelijk van het toekomstige werkveld, krijgt de ene student er meer mee te maken dan de ander.’

Nicky Del Grosso heeft in 2020 de AD Omgevingskunde opgezet, een deeltijdopleiding van twee jaar waar de Omgevingswet aan bod komt. Dat geldt ook voor de gloednieuwe master Duurzame Gebiedstransities die in september met de eerste groep studenten van start is gegaan. Freek Rurup staat inmiddels drie jaar aan de lat bij het Omgevingslab, waar (onderzoeks)vragen uit het werkveld worden gekoppeld aan opdrachten voor het onderwijs.

Verschillende aanvieligrotes

Rurup en Del Grosso lichten toe wat de twee opleidingen en het Omgevingslab inhouden. Ze beginnen met de twee opleidingen, die in elkaars verlengde liggen maar verschillende aanvieligrotes hebben. Del Grosso: ‘We zeggen wel dat de master Duurzame Gebiedstransities nieuw is, maar eigenlijk hadden we een voorloper: de master Professioneel Project- en Procesmanagement. Herinner je je dat Freek?’ Rurup: ‘Ja, natuurlijk. Die heb ik als docent zelf gedaan. Ik was al docent en begeleidde studenten in het doen van onderzoek. Maar zelf had ik nooit onderzoek gedaan. De master gaf mij de handvatten om

studenten verder te helpen. Ik haal nog geregeld mijn scriptie uit de kast om uit te leggen hoe je een onderzoek opbouwt, welke methode van dataverzameling je het best kunt gebruiken, welke bronnen je vermeldt en hoe je je gegevens analyseert, et cetera. De nieuwe master staat meer in het licht van de huidige denkwereld en de huidige wet- en regelgeving.’

Del Grosso: ‘... en de nieuwe master is gericht op één thema: duurzame gebiedstransities. Professionele Project- en procesmanagement had een bredere scope. Bij de master Duurzame Gebiedstransities richten we ons vooral op de procesmatige kant van de Omgevingswet. Je werkt met reële opdrachtgevers. Je leert complexe situaties te analyseren en op een ander manier weer aan elkaar te knopen. Je leert hoe je de juiste mensen bij elkaar krijgt om een visie te kunnen opstellen voor een goede ontwikkeling van een bepaald gebied, met gebruikmaking van de instrumenten van de Omgevingswet.’

Zoektocht

Rurup: ‘De master is niet klassiek opgezet van: dit en dit willen we je leren. Het is eerder een zoektocht. Als groep formuleer je hoe je de voorgeschreven competenties wilt ontwikkelen en werk je als groep aan een door het werkveld ingebrachte opdracht. Vervolgens geven wij het onderwijs erbij. Met deze master maak je een stap naar een hoger denkniveau. Het past heel goed bij de onderwijsvisie van onze hogeschool om aan je eigen ontwikkeling te werken.’ De AD Omgevingskunde heeft een andere insteek. Hier staat niet het integraal samenwerken aan een gebied centraal, maar meer hoe je de instrumenten van de Omgevingswet kunt inzetten. Del Grosso: ‘Studenten werken aan concretere opgaven. Onlangs hebben ze voor gemeenten, omgevingsdiensten en provincies een advies opgesteld voor hoe deze overheidsorganisaties onder het nieuwe stelsel kunnen omgaan met bedrijven met milieubelastende activiteiten.’

Rurup legt uit voor welke studenten de master Duurzame Gebiedstransities is bedoeld. ‘De master is interessant voor voltijd bachelor-afgestudeerden van

‘Veel studenten krijgen in hun latere beroepspraktijk direct of indirect met de Omgevingswet te maken en moeten ermee kunnen werken’

Lees verder op pagina 13.

'Eigenaren kloppen met hele concrete vragen bij ons aan'

De drie regionale Bosgroepen adviseren en beheren natuurterreinen voor ruim 1800 aangesloten leden, van particuliere landgoedeigenaren tot gemeenten. Het gaat om bijna 500.000 hectare bos en natuur, verspreid over het hele land. We kunnen dus gerust spreken van een grote terreinbeherende organisatie, al hebben ze zelf geen hectare in bezit. Twee jonge medewerkers, Rutger Diertens en Judith Tilborghs, vertellen over hun werk bij deze voor velen minder bekende organisatie.

Rutger werkt als ecooloog bij Bosgroep Noord-Oost Nederland in de vier noordelijke provincies. Hij heeft bij de Bosgroepen vele ecologen als collega, waarvan een deel ook landelijk werkzaam is. Dat zijn vooral de specialisten. Hijzelf is 'nog maar' drie jaar werkzaam bij de Bosgroep en 'nog volop in ontwikkeling', zoals hij zelf zegt. Hij kan zich goed voorstellen dat hij zich op termijn ook verder specialiseert. Maar voorlopig voelt hij zich prima bij wat hij nu doet. 'Ik monitor veel insecten en broedvogels. Het ligt mooi in het verlengde van mijn studie (Diermanagement met specialisatie Wildlife). Mijn hobby is mijn werk geworden. Ik ben veel buiten, ook in mijn vrije tijd.' Nee, hij is niet echt een plantenman. Al organiseert hij als monitoringcoördinator wel vegetatiekarteringen voor terreinen van de leden, idem voor de habitattypen kaart voor Natura2000. Rutger: 'Ik kan organi-

seren en ken het proces, maar stel mij geen diepgaande vragen over vegetatietypes. Gelukkig werk ik vaak samen met vegetatiekundigen van de provincie. En ik heb deskundige collega's in de buurt.'

Landschap als systeem

Judith werkt als beheerder in de provincies Utrecht, Noord- en Zuid-Holland. In de verschillende deelregio's van Bosgroep Midden Nederland werken een regiobeheerder, beheerder en beheerassistenten aan het terreinbeheer voor de Bosgroep-leden. Ze vertelt over de toenemende samenwerking tussen beheerders en ecologen en dat dat haar werk zoveel leuker maakt: 'De werkzaamheden die we doorgaans uitvoeren zijn bosbouw-gerelateerd en doen we zelf. Maar bij natuurontwikkeling, omvorming of inrichting van nieuwe natuur hebben we steeds vaker ecologische kennis nodig om te bepalen

wat de beste maatregelen zijn en hoe we die op een verantwoorde manier uitvoeren. We leren ook om landschap meer te bezien als een groter systeem, in plaats van een begrensd gebied. Dat leidt vaak tot vragen aan onze in landschapsecologie gespecialiseerde ecologen.'

Goede contacten

Judith noemt zich een geëngageerde beheerder. Het onderhouden van goed contact met de leden vindt ze erg belangrijk. 'Eigenaren kloppen vaak met hele concrete vragen bij ons aan. Een voorbeeld: in een landgoed met bos wordt elke vijf jaar een dunning uitgevoerd. Het kan zijn dat de eigenaar hier een stuk bos wil omvormen naar heide – dan kom ik in beeld om voor hem op een rij te zetten wat er komt kijken als hij of zij deze omvorming wil realiseren. Zo nodig schakel ik daarbij een collega-ecoloog in om te horen wat we moeten doen voor beschermde flora en fauna, en welke maatregelen daarbij passen.' Ze spant zich ervoor in dat het werk dat zij voor de leden laat uitvoeren zo goed mogelijk aansluit bij hun wensen: 'Wij zullen ze zeker adviseren om bepaalde werkzaamheden te laten als dat naar ons idee geen meerwaarde heeft. Maar het is niet ons terrein en uiteindelijk beslist de eigenaar. Toch merken we dat ze ons advies in 99 procent van de gevallen volgen – waarschijnlijk omdat we zo'n goede band met ze hebben en ze onze deskundigheid waarderen.'

Freek Rurup

Opleiding:

Tuin- en Landschapsinrichting, HVHL (1989), Hogeschool voor de Kunsten (1999), master Project en Procesmanagement, HVHL (2019)

Carrière:

Van 2004-2011 technisch medewerker, technisch projectleider, technisch adviseur bij drie bureaus; docent Planrealisatie HVHL Velp (sinds 2011); business developer KennisCentrum Natuur en Leefomgeving (2018-2021) en projectleider OmgevingsLAB (sinds 2021), HVHL Velp

Nicky Del Grosso

Opleiding:

Rechten, Rijksuniversiteit Groningen (1993); proefschrift Tweede Kamer en Europese Integratie, RUG (2000), Filosofie, RUG (2013)

Carrière:

Van 1993 tot 2007 docent Staats- en internationaal recht); assistent-griffier, Tweede Kamer, milieujurist; hbo-docent Omgevingsrecht (sinds 2010) en opleidingscoördinator AD Omgevingskunde (2020), HVHL Leeuwarden

Doorlees van pagina 11.

verschillende opleidingen, niet alleen van onze school maar ook van andere scholen. De opleiding is bewust breed instroombaar. Studenten van verschillende achtergronden hebben door hun specifieke kennis en ervaringen een eigen kijk op complexe opgaven. Door die met elkaar te delen, kunnen verrassende, nieuwe creatieve oplossingen ontstaan.' Del Grosso geeft aan voor wie de AD Omgevingskunde een aanrader is: 'Ben je als professional bij bijvoorbeeld een omgevingsdienst, gemeente, provincie of adviesbureau aan het werk en ben je toe aan een volgende stap? De AD leidt je op tot verbinder tussen de denkers en doeners van je organisatie; je leert hoe je de vertaalslag maakt tussen beide werelden en een spin in het web wordt.' De AD Omgevingskunde geniet door haar korte bestaan nog geen grote bekendheid in het werkveld. Del Grosso hoopt dat daar snel verandering in komt, nu de eerste afgestudeerden aan de slag gaan. 'Het is interessant om werkgevers te gaan vragen of de opleiding aan hun verwachtingen voldoet.'

Omgevingslab

Het OmgevingsLAB is drie jaar geleden opgezet, vanuit de optiek dat de Omgevingswet aanstaande was. Twee docenten, collega's van Rurup, en een lector legden hun initiatief neer bij het College van Bestuur met de boodschap: 'We moeten iets met die Omgevingswet; laten we een living lab opzetten, waar de praktijk en de school elkaar kunnen vinden en waar studenten aan omgevingsvraagstukken kunnen werken, 't liefst op locatie met alle betrokkenen samen. Studenten doen dan kennis en ervaring op en opdrachtgevers kunnen verder met de handreikingen en oplossingen die de studenten aanreiken.' Het CvB ging akkoord en Rurup werd projectleider. De bedoeling was om het OmgevingsLAB te lanceren tijdens een speciaal symposium. Vanwege de coronacrisis werd het startsymposium uitgesteld. 'Maar uiteindelijk hebben we toch een mooie start gemaakt in mei 2022', blikt Rurup terug, 'maar inmiddels doen we toch al veel leuke projecten. Vier Velpse opleidingen zijn aan het OmgevingsLAB verbonden: Bos- en Natuurbeheer, Land- en Watermanagement, Management van de Leefomgeving en Tuin- en Landschapsinrichting. 'Het is uniek dat zoveel opleidingen het lab hebben omarmd. Die verankering bij diverse opleidingen leidt ertoe dat een breed spectrum aan vragen uit het werkveld kan worden aangepakt.'

Estafette

Als voorbeeld van een mooi project van het OmgevingsLAB noemt Rurup de grootschalige herinrichting van het stationsgebied van Nijmegen, waar de komende tien tot twaalf jaar 28 deelprojecten tot uitvoering komen. Rurup heeft sterk aan de weg

getimmerd om met het OmgevingsLAB voet aan de grond te krijgen. 'De gemeente weet ons inmiddels goed te vinden.' Niet alleen het OmgevingsLAB van Hogeschool Van Hall Larenstein participeert in de deelprojecten. Ook Yuverta, mbo Velp, ROC Nijmegen, Radboud Universiteit en Hogeschool Arnhem Nijmegen zitten aan boord. Om het proces te stroomlijnen heeft Rurup een zogenaamde verbindingskalender gemaakt. Die kalender maakt inzichtelijk welk onderwijsinstituut met welke opleidingen aan de thematische opgaven kunnen werken en wanneer de daarvoor relevante onderwijsmodules worden gegeven. 'Zo krijgen we een helder overzicht van wie, wat en wanneer doet en kunnen we schooloverstijgend samenwerken en elkaar aanvullen. We kunnen zo voor de gemeente heel mooie dingen gaan realiseren als een soort estafette in de tijd.' Rurup geeft voorbeelden van waar de gemeente zoal mee bezig is in het stationsgebied: 'Koele routes, waterberging, prettige woonverblijven en andere aspecten van een aangenaam en gezond leefklimaat. En als het terrein voor het station op de schop gaat, moeten de bussen anders gaan rijden en de fietssnelroutes worden omgeleid. De gemeente heeft een aantal alternatieven in beeld, maar wil graag weten wat de consequenties daarvan zijn. Dat is precies wat onze studenten en die van de andere scholen in beeld kunnen brengen, bijvoorbeeld door het draagvlak voor de wijzigingen te onderzoeken en de technische mogelijkheden door te lichten qua constructie en verkeerstechniek.'

Stap naar Leeuwarden

'Het zou mooi zijn als ook opleidingen van onze vestiging in Leeuwarden aan het OmgevingsLAB gaan deelnemen', vindt Rurup. 'Maar omdat we budgettaire een Velpse aangelegenheid zijn, laten we het hier voorlopig bij. We willen het lab eerst goed in Velp laten draaien en succesprojecten kunnen laten zien. Staat het OmgevingsLAB eenmaal goed, dan kunnen we mogelijk opschakelen met opleidingen in Leeuwarden. Daar spelen net zo goed complexe omgevingsvraagstukken.' Eind 2024 loopt de financiering van het OmgevingsLAB af, maar Rurup is optimistisch gestemd. Hij verwacht dat de school de bijdrage zal verlengen, en dan ook de stap naar Leeuwarden kan worden gezet. 'Iedereen ziet het nut en de noodzaak om in enigerlei vorm door te gaan met deze unieke samenwerking voor een integrale aanpak van omgevingsvraagstukken.'

Wil je meer informatie? Mail dan naar nicky.delgrosso@hvhl.nl.

TEKST RIA DUBBELDAM

Door haar groene hoofd en rode hart werd Liza van Velzen bijzonder geschikt geacht als specialist voor de beheersing van natuurbranden. Haar werk wordt steeds belangrijker en de noodzaak van kennisuitwisseling neemt toe.

‘Beheermaatregelen helpen bij bestrijding onbeheersbare natuurbranden’

Naam: Liza van Velzen
Opleiding: Yuverta mbo Tiel/Gelder-malsen, Dierhouderij (2005); HAS Green Academy, Veehouderij (2008); Wageningen University, MSc Animal Sciences (2011); Yuverta mbo Velp, Bos- en Natuurbeheer (2017)
Functie: Specialist Natuurbrandbeheersing bij Veiligheidsregio Brabant Zuid-Oost, medewerker boomkwekerij deHulsdonk

meteoroloog en ik. Het verspreiden van kennis is zo belangrijk, omdat het tot meer bewustwording leidt. Ik mocht al lezingen geven bij natuurverenigingen en tijdens een reünie van Yuverta. Gastcolleges verzorgen voor bos- en natuurbeheerstudenten van Yuverta en van HVHL staat nog op m'n wensenlijst.'

TEKST EDWIN VRIEZEN
 FOTO AYLA DANERO

legd, omdat ik "een groen hoofd en een rood hart" zou hebben. Zo werd ik twee jaar lang coördinator van de commissie die de Ulvenhoutse en Chaamse bossen beheert. Vorig jaar stapte ik over naar de veiligheidsregio (VR), waar ik als zpp'er gemiddeld 24 uur per week in gesprek ben met overheden en terreinbeheerders over gebiedsinrichting en "brandstofmanagement". Dit is vooral een kantoorfunctie vanuit de brandweerkazerne in Eersel; in brandweerbosbouw werk ik aan de "koude kant". Daarnaast werk ik één tot twee dagen per week op boomkwekerij deHulsdonk van boscoloog Gijs van de Sande, zodat ik op de hoogte blijf van de laatste ontwikkelingen in toekomstbestendig bosbeheer en weer fijn met m'n handen kan werken.'

Hoe is de kennis over natuurbranden bij de Nederlandse veiligheidsregio's?

'Er zijn veiligheidsregio's die goed en veel samenwerken met natuurorganisaties, zoals in de provincie Utrecht. Ook de VR's in Noord-Brabant, Limburg en Gelderland zijn er veel mee bezig. Van de rest weet ik het niet. Het is bemoedigend dat demissionair-minister Van der Wal recent heeft gepleit voor een landelijk kenniscentrum natuurbranden. Het lijkt me tof om daar in de toekomst onderdeel van uit te maken.'

In oktober was je in Duitsland voor een cursus. Waarom was dat?

'Om kennis over natuurbranden uit te wisselen en die in je eigen land verder te verspreiden. Naast Nederland en Duitsland namen Spanje, Zweden en Portugal deel. Uit Nederland namen negen deskundigen deel, waaronder natuurbeheerders, bestuurders, onderzoekers, een

Hoe kwam je in aanraking met het fenomeen natuurbrand?

'Opgegroeid op het melkveebedrijf van m'n stiefvader dacht ik dat mijn toekomst in de veehouderij zou liggen. Ik volgde daarvoor verschillende opleidingen, van MBO Helicon in Tiel tot Wageningen Universiteit. Uiteindelijk begon ik in 2012 als boswachter bij Staatsbosbeheer en volgde ik in 2015 de BBL-opleiding Bos- en Natuurbeheer bij Yuverta in Velp. In 2017 werd ik vrijwilliger bij het brandweerkorps in mijn woonplaats. Ongeveer in diezelfde tijd las ik een artikel 'We moeten leren leven met vuur' van natuurbranddeskundige Catelijne Stoof in het alumniblad van Wageningen Universiteit. Ik besloot me hierin te verdiepen. Inmiddels is natuurbrand, mede door de aandacht voor klimaatverandering, een hot item geworden.'

Sinds een jaar ben je specialist natuurbrandbeheersing bij Veiligheidsregio Brabant Zuid-Oost.

'Klopt. Als brandweervrijwilliger probeerde ik mijn kennis over het onderwerp al te verspreiden door trainingen te geven aan mijn collega's, zowel op de kazerne alsook aan collega-boswachters. Dat veranderde na de Deurnse Peelbrand in april 2020, waarbij ruim 700 hectare veen in vlammen opging. Brandweergespannen konden het drassige gebied niet goed bereiken en ook de wind was spelbreker. Meer dan tweeduizend brandweervrijwilligers waren nodig om het vuur te bestrijden. Bij bestuurders ontstond de behoefte om (nog) beter samen te werken. Er werden gebiedscommissies natuurbrandbeheersing gevormd en mijn clustercommandant zag daarin een rol voor mij wegge-

Buro Smits Rinsma
 adviseurs groenvoorziening en terreinontwikkeling

1973-1983 | Het begin

1983-1993 | o.a. Kasteeltuinen Arcen

1993-2003 | o.a. Museumpark Belvédère

2003-2013 | o.a. De Rechtbank Zwolle

2013-2023 | o.a. Deventerweg Zutphen

50
SmitsRinsma
 sinds 1973

Dit jaar is ons 50 jarig jubileum, voor elke periode een film over ons bestaan.
www.smitsrinsma.nl/50

Maak jij de verbinding?

Van Nieuwpoort Gebiedsontwikkeling geeft met verantwoorde zorg en grondigheid inhoud aan maatschappelijke doelstellingen. Zoals hoogwaterveiligheid, natuur en recreatie en wonen aan het water. Daarbij zoeken wij altijd de juiste balans tussen grondstofwinning en natuurontwikkeling. Samen met opdrachtgevers, omwonenden en belanghebbenden. Onze gebiedsontwikkelaars werken dagelijks met verschillende stakeholders aan projecten waarin meerwaarde voor mens en dier centraal staat.

Heb jij het ook in je om een bijdrage te leveren aan een betere toekomst? En wil je weten hoe elementen uit je studie in de praktijk aan bod komen of wil je meer weten over ons vakgebied? Maak net als ons de verbinding en vraag eens naar de mogelijkheden voor een projectbezoek of afstudeeropdracht. Stuur een mail naar gebiedsontwikkeling@van-nieuwpoort.com. We komen graag met je in gesprek!
www.van-nieuwpoort.com

BUR ANTARES
 AVONTUREN GROEP

- Bodem
- Milieu
- Omgevingsvergunningen
- Water

Buro Antares BV
 Auentarijn 600, NL-3316 LB Dordrecht
 +31 (0)78 652 00 00 | info@buroantares.nl | buroantares.nl

Een nieuw avontuur begint bij ons.

Scan en ontdek meer of bel ons!

088 - 500 1 600

Econsultancy

Creativiteit en duurzaamheid helpen eeuweling de toekomst in

Al honderd jaar levert Griffioen Wassenaar vaste planten in Europa. Stefan Verbunt zwaait er sinds vijf jaar de scepter. Duurzaamheid voert de boventoon in zijn beleid. 'Ik pluk de vruchten van wat mijn voorgangers hebben opgebouwd.'

Zijn collega's op het ministerie wisten allang dat hij geschikter was voor het bedrijfsleven dan voor de overheid. Toch werkte Stefan Verbunt, directeur van vasteplantenkwekerij Griffioen Wassenaar BV, achttien jaar lang als beleidsambtenaar voor de ministeries van LNV en EZ in binnen- en buitenland. Talloze onderwerpen passeerden de revue, zoals CITES (Convention on International Trade in Endangered Species), PAS (Programma Aanpak Stikstof), de Oekraïense grondmarkt en de ontwikkeling van een tuinbouwgebied in Ethiopië. Toen was de koek op en werd het tijd voor 'een nieuw boek'. Dat viel aanvankelijk niet mee. 'Ik had het hardnekkige stempel van ambtenaar op mijn voorhoofd staan, waardoor werkgevers terughoudend waren om me aan te nemen', legt Verbunt uit. Een ruimdenkende recruiter introduceerde hem bij Jan de Vries, eigenaar van de Boot & Dart Beheergroep waaronder ook de gelijknamige boomkwekerij in Boskoop valt. Dat bleek een goede zet. Zij waren in 2016 voor de helft eigenaar geworden van Griffioen. Inmiddels is het eigenaarschap reeds vijf jaar volledig over. 'Omdat Griffioen zich richt op retail zoals tuincentra én de (gemeentelijke) overheid, zochten ze iemand met

gevoel voor beide takken van sport. Dat heb ik en zo kwam ik in 2018 in het bedrijf terecht.' Verbunt beschouwt zichzelf als een oliemannetje. 'Onze kwekerij is een kennisintensieve organisatie met mensen die veel beter weten dan ik hoe planten zich in het veld gedragen. Ik ga mijn collega's daarin niet overtreffen, maar ik ben wel bepalend voor het uitzetten van de koers en het stimuleren van een prettig werkklimaat.'

Groenconcepten

Bij zijn aantreden maakte Verbunt kennis met de twee groenconcepten van het bedrijf: Hello Garden voor de retail en GreentoColour® voor gemeenten. Hiermee onderscheiden ze zich in de vasteplantensector en het leidt ertoe dat ze hun planten gelijkmatiger over het jaar kunnen verkopen. Dat zit zo. Bij Hello Garden is consumentengemak het toverwoord. Het bedrijf zoekt uit in welke eigenschappen een plant uitblinkt, bijvoorbeeld schaduwminnend, bodembedekkend of insectenlokkend. Voor elk kenmerk worden 22 soorten geselecteerd en geleverd aan tuincentra die ze vervolgens aantrekkelijk presenteren op plantentafels. De consument heeft de planten met de gewenste eigenschappen voor het grijpen. GreentoColour is

een totaalpakket waarbij gemeenten en bedrijven complete plantvakken kunnen laten inrichten door beplantingsspecialisten van Griffioen. 'We bezoeken vooraf de projectlocatie, doen bodemonderzoek en geven desgewenst onderhoudsadvies. Een vast onderdeel van GreentoColour is het ontgraven van de bovenste laag grond die vervangen wordt door een substraat die we zelf laten ontwikkelen. Zo weten we zeker dat onze planten het meerdere jaren volhouden.'

Unieke pot

Een andere bijzonderheid is de afwijkende potmaat voor de achthonderd soorten die ze opkweken. 'Tot vijftien jaar geleden stonden alle vaste planten in de bekende zwarte P9-potten. Kwekers konden zich alleen van elkaar onderscheiden op prijs en levertijd. Eén van mijn voorgangers zag tijdens een studiereis in Amerika potten van een *quarter gallon* (circa 0,95 liter), vergelijkbaar met een P11. In Nederland kenden we dit niet. Na veel scepsis vanuit de sector lukte het hem om deze in massa te produceren. Bij Griffioen werken we alleen nog met deze maat. Ik ken geen ander bedrijf dat deze maat volledig heeft overgenomen. Een voordeel van P11 boven P9 is de grotere wortelkluif die de plant een betere startpositie geeft. Daarnaast hebben de potten een kleur. Dit ziet er niet alleen aantrekkelijk uit voor de consument, het helpt ook bij de uitsortering in de verbrandingsovens, al ontdekten we dat pas later. Zwarte

potten worden niet door de laserstraal herkend en gaan daarom met het te verbranden restafval mee.'

Statiegeld op trays

Hoewel Verbunt pas vijf jaar meeloopt, heeft hij al zijn stempel gedrukt op de bedrijfsvoering. 'Mijn voorgangers hebben het bedrijf goed neergezet in de markt; daar pluk ik nu de vruchten van. In de retail zijn we marktleider in Nederland en ook bij onze GreentoColour-projecten zijn we een gewilde partner.' Duurzaamheid is een belangrijk thema. Als het plantgoed aankomt op de vestigingen in Boskoop en Reeuwijk wordt het verder opgekweekt in veenarme substraten met natuurlijke meststoffen. Daarnaast liggen er sinds april ongeveer 220 zonnepalen op het dak van de loods in Boskoop. Met de verwachte opbrengst van ongeveer 90.000 kWh per jaar denken ze ongeveer de helft van het jaarlijkse verbruik te kunnen opwekken. Wat vooral opvalt is de manier waarop het bedrijf omgaat met haar plasticgebruik. Verbunt: 'Ik vind het belangrijk om op bepaalde maatschappelijke thema's hoog aan de wind te varen, omdat we daar een grote verantwoordelijkheid hebben. Op onze kwekerij gebruiken we jaarlijks 300 ton uitsluitend gerecycled plastic. De potten worden gemaakt van oude yoghurtbekers en frietbakjes en de zes- en tiengaats-plantentrays van plastic uit oude koelkasten. Om te voorkomen dat deze trays worden weggegooid, heffen

wij er als enige sinds 2020 statiegeld op. Als een tuincentrum de trays apart zet, halen wij ze aan het eind van het jaar kosteloos op. Dat is voor zo'n tuincentrum extra werk, maar door onze promotie voor dit systeem gingen alle klanten hierin mee. Ik vind dat als bedrijf getuigen van lef, want als kweker ben je makkelijk inwisselbaar. Voor het tuincentrum blijkt het toch interessant, want zij kunnen aan de milieubewuste consument laten zien hoe duurzaam ze werken, bijvoorbeeld met een informatiebordje. Een andere manier waarop we plastic besparen is het leveren van plantmateriaal zonder pot aan gemeenten. Dit scheelt de gemeente werk met ontpotten en je voorkomt dat potten wegwaaien.'

Realistisch

Aanpassingsvermogen en creativiteit hebben het bedrijf in een eeuw gebracht waar het nu staat. Dat blijft niet onopgemerkt. Vorig jaar won Griffioen de Green Retail Award voor Beste Marktintroductie en begin dit jaar stond ze in de finale van de

Tuinbouw Ondernemersprijs 2023. Begin 2024 hoort het bedrijf of ze zich Hofleverancier mag noemen. Dat ziet er allemaal rooskleurig uit, maar Verbunt is ook realistisch. 'Duurzaamheid leeft momenteel zeker bij consumenten, maar ik denk dat er ook wel dalen komen. Daarnaast ben ik benieuwd of er genoeg handjes blijven voor het werk dat we verzetten in onze loods en kassen. Je merkt dat de mentaliteit van de mensen die we inschakelen verandert; de Pool die 80 uur per week wil werken bestaat niet meer. En de veengrond waar Boskoop en Reeuwijk op liggen is gevoelig voor bodemdaling. Dit merken we in onze kassen, waar in de laagste delen water blijft staan en waar we dus geen planten kunnen neerzetten. Ik kan de grond ophogen, maar dat kost wel ineens 2,5 ton. Daar kan ik ook andere bestemmingen voor bedenken.'

TEKST EDWIN VRIEZEN
FOTO'S GRIFFIOEN WASSENAAR EN EDWIN VRIEZEN

Naam Stefan Verbunt
Naam bedrijf Griffioen Wassenaar BV
Vestiging Boskoop (bezoekadres + kwekerij Hello Garden), vestiging Reeuwijk (kwekerij GreentoColour®)
Medewerkers 25 + 50 seizoenmedewerkers
Opleiding Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein, 1998; Agrarische economie, Wageningen Universiteit, 2000

Werken bij de Bosgroepen: dat is werken in collegiale, resultaatgerichte teams aan beter bos, meer natuur en duurzaam bodemgebruik.

Bekijk onze actuele vacatures op bosgroepen.nl/vacatures

De Bosgroepen zijn onafhankelijke coöperatieve verenigingen van en voor eigenaren van bos- en natuurterreinen. Wij adviseren en ontzorgen bij het duurzaam beheer en de ontwikkeling van bos en natuur. Al meer dan 30 jaar, van advies tot uitvoering.

AAN DE SLAG BIJ ROYAL DE HEUS

BEKIJK ONZE VACATURES

Binnen de Nederlandse Agri&Food is de diervoedersector een kennisintensieve bedrijfstak, die internationaal een koppositie inneemt. Royal De Heus speelt daarin een toonaangevende rol. Elke dag zijn wij bezig met het ontwikkelen van efficiënte en kwalitatieve diervoederconcepten.

Nieuwsgierig en innovatief gaan wij daarbij voortdurend op zoek naar nieuwe mogelijkheden voor onze klanten. Royal De Heus biedt ondernemende professionals de mogelijkheid om deze leidende rol in de sector verder te helpen ontwikkelen. Bekijk onze vacatures op www.de-heus.nl/werken-bij-de-heus of stuur een open sollicitatie.

'Ik krijg alle ruimte om te ontdekken wat bij me past'

'idverde NL is een fijn bedrijf met leuke collega's.' Junior-adviseur Marjolein van Gelder reageert opgetogen. 'Door de omvang van de organisatie zijn er vele functies te vervullen en kijken ze echt wat jij wil. Ik krijg alle kansen om me te ontplooiën, als je maar de goede motivatie hebt en wilt bijdragen aan het bedrijf.'

Marjolein is geen gewone junior-adviseur. Na flink wat omzwervingen kwam ze in dit vakgebied terecht. Haar carrière begon als decorbouwer in de theaterwereld. Op een gegeven moment verhuisde ze naar Antwerpen. Want dáár gebeurde het in de culturele sector. De kredietcrisis kwam en alles kwam tot stilstand. Daar zat ze dan zonder werk. Marjolein ging op kinderen passen, verhuisde terug naar Nederland, kreeg twee kinderen en was ineens jaren verder. Wat nu? Ze haalde onvoldoende voldoening uit haar werk.

Groen schoolplein

De basisschool van haar dochter die het schoolplein wilde vergroenen betekende een omslag. 'Ik stortte me er helemaal in en ging tekeningen voor het schoolplein maken. "Ja, dit wil ik", dacht ik, "dit wil ik doen." Het is eigenlijk een oude liefde die terug op mijn pad kwam. Op mijn elfde had ik gekozen voor de Groenschool als middelbare schoolopleiding, omdat ik tuinarchitect wilde worden.' Bij Hogeschool Van Hall Larenstein volgde ze de Associate Degree (AD) Tuin- en Landschapsinrichting, richting Management Buitenruimte, een deeltijdopleiding van twee jaar. Dat betekende een dag in de week naar school, 20 uur per week werken en verder thuis studeren. 'Net als de meeste andere deeltijders nam ik de opleiding bloedserius.'

Van stage naar werk

Aan het eind van de opleiding deed ze stage bij de vestiging van idverde Advies in Den Bosch. 'Ik fiets er zo naartoe. Het is een mooie plek met uitzicht over het Bossche Broek. Tijdens het sollicitatiegesprek was het gelijk: "Wie weet kunnen we ook daarna iets voor je betekenen".' Marjolein kon inderdaad blijven. Ze is nu één jaar in dienst. 'Ik werk als junior bij de vakgroep Omgevingsbeheer, en heb in het afgelopen jaar al veel projecten voorbij zien komen die mij aanspreken.'

Marjolein van Gelder (rechtsachter) in overleg met collega's.

Rondsnuffelen

idverde advies kent verschillende vakgroepen en de werkzaamheden binnen een vakgroep zijn erg breed. Ook bestaat er altijd de mogelijkheid om mee of samen te werken aan projecten van andere vakgroepen. Wanneer je dit aangeeft krijg je alle ruimte om rond te snuffelen. 'Ik werk het liefste aan projecten waar ik mijn creativiteit in kwijt kan. Toen ik de opleiding begon wist ik zeker dat ik zou gaan ontwerpen maar twijfelde, wellicht ten onrechte, aan mijn ontwerpvaardigheden. Beheer klonk ook wel passend bij mij; ik vind het heel belangrijk om de buitenruimte te vergroenen en zoek in mijn werk naar een fijne afwisseling tussen buiten zijn en het werken op kantoor. Op dit moment zijn mijn werkzaamheden toegespitst op het beheer van de openbare ruimte, maar ik zou me ook graag meer bezig willen houden met hoe we de buitenruimte beter en anders kunnen inrichten. Ik krijg alle ruimte om dat te gaan ontdekken. Dat is echt idverde NL.'

Ben jij, net als Marjolein toe aan een nieuwe uitdaging en krijg jij ook energie van de combinatie tussen veldonderzoek en de uitwerking ervan op kantoor? Kijk dan op werkenbij.idverde.nl naar een openstaande vacature bij jou in de buurt!

Mogen wij een moment...

Meer weten
over ons
mooie vak als
rentmeester?

jessica@klement-
rentmeesters.nl

Klement
RENTMEESTERS

Nu is het moment...

...om Klement Rentmeesters
te gaan volgen.

Bel ons: 043 - 32 33 511 of
ga naar www.klement-rentmeesters.nl

- Makelaardij
- Grondzaken
- Beheer en exploitatie
- Herbesteding en verduurzaming
- Restauratie en transformatie
- Subsidies
- Groen Erfgoed

...om onze passie met je te delen

Wij zijn Klement Rentmeesters. Onze liefde voor monumenten en landgoederen zit diep. We wonen, werken en leven in monumenten. Het is onze lottbestemming om dit moois te vitaliseren en te behouden voor de toekomst.

Heb jij ook liefde voor het vak als rentmeester? Toon dan je interesse als stagiair of afgestuurde middels een mailtje naar: jessica@klement-rentmeesters.nl of scan de qr-code.

Klement Rentmeesters. **Liefde voor monumenten en landgoederen.**

Wij zoeken jou!

Ben jij toe aan een nieuwe uitdaging en krijg jij energie van de combinatie tussen veldonderzoek en de uitwerking ervan op kantoor? Of wil je juist, samen met een team van specialisten, groene en toepasbare ontwerpen maken? Door de omvang van idverde NL zijn er vele functies te vervullen en krijg je kansen om jezelf te ontplooiën. Benieuwd?

werkenbij.idverde.nl

COLUMN

Onze alumnaus in Zweden

Op zoek naar een fijne nieuwe plek om te wonen, hebben Bertina en ik de afgelopen jaren kriskras door Zweden gereisd. En ja, de clichés zijn waar: hoe noordelijker hoe schoner de lucht en hoe woester en ongerepter de natuur. En ook hoe rustiger. Uiteindelijk zijn wij neergestreken in Jämtland, een gebied in Midden-Zweden zo groot als Nederland waar slechts 130.000 mensen wonen. In de grootste stad Östersund wonen 50.000 van die 130.000 mensen. Je kunt je voorstellen dat het hier echt dunbevolkt is. Als je reist kom je dan ook bijna niemand tegen. Daar moet je rekening mee houden: water, eten en warme kleding gaan mee in de auto.

Onderweg zijn er geen stoplichten en verkeersdrempels. De grüswegen (met steenslag onverharde wegen) zijn verkeersremmend genoeg. Maar er is meer. Tijdens onze reis door Zweden naar een woonplek zijn we op verschillende plaatsen op wegwerkzaamheden gestuit. Wegafzettingen, wegversmallingen en dergelijke. In Nederland zijn we gewend aan de voorgeschreven standaardoplossingen van het CROW, lekker efficiënt. De vooraankondigingen en waarschuwingen op borden en schilden en de tijdelijke gele belijningen; alles ziet er overal hetzelfde uit. Verder is er een set maatregelen voorhanden om de rijsnelheid te temperen: ribbels, drempels en als laatste redmiddel flitspalen. Omdat Nederlanders gestresst en niet zo volgzaam zijn, en zelf wel bepalen wat veilig is.

De Zweden zijn zeer volgzaam, hebben vertrouwen in overheid en gezag, houden van regels en stellen regels niet ter discussie maar gedragen zich ernaar. Wegafzettingen zijn daardoor heel simpel. Je rijdt gewoon met één waarschuwingsbord vooraf op een roadblock af, waarvan je Nederland denkt: 'Waarom ben ik niet 1 kilometer eerder al gewaarschuwd?' Ook moet je zelf bepalen hoe je de roadblock veilig passeert. Je laat het wel uit je hoofd om na een waarschuwing hard door te blijven rijden. Is de veiligheid niet goed te beoordelen, dan wordt een goedwerkend alternatief van stal gehaald: de auto's rijden in een rij achter een volgauto aan die je slommend en soms tot op een halve meter om de werkende machines heen leidt. Zo houd je je vanzelf aan de maximum snelheid en passeer je veilig de hindernis. Het mooie is, iedere situatie ziet er anders uit, maar het werkt! Omdat automobilisten zich netjes gedragen kunnen wegwerkers veilig hun werk doen.

Dus CROW, die publicaties 96a/96b voor werk in uitvoering zijn prima, maar vergeet vooral niet dat veel Nederlanders een hekel hebben aan regels en het opvolgen ervan.

Lees in VVA-A Magazine 2, 2022 meer over de emigratie van Frank.

Frank Heijns (HBCS, 1985) is werkzaam in bodemonderzoek en bodemsanering; aanvankelijk bij overheid en adviesbureaus en sinds 2006 vanuit Heijns Milieuadvies. Dit voorjaar zijn Frank en zijn vrouw Bertina naar Zweden geëmigreerd. Zijn advieswerkzaamheden zet Frank voort via H-kvadrat. Vanuit Jämtland beschrijft hij opvallende verschijnselen.

Boven: En daar staat de volgauto klaar om de automobilisten op te vangen en stapvoets langs een draaiende asfaltmachine en ander materieel te leiden.

Onder: Een typische Zweedse grusväg ofwel onverharde weg. Over het algemeen worden ze goed onderhouden. Het rijdt vaak beter dan een asfaltweg, omdat in de winter bij asfalt veel vorstschade optreedt.

‘Invasieve exoten en klimaatmigranten zijn erg schadelijk voor de natuur’

Invasieve exoten zijn een logisch gevolg van onze levensstijl en onze open economie. Daarnaast komen soorten uit Zuid-Europa door klimaatverandering deze kant op. Import en natuurlijke migratie gaat ten koste van inheemse soorten. Maar hoe erg is dat? Natuur is nu eenmaal dynamisch. En moeten we onderscheid maken tussen aaibare soorten (wasbeer) en niet-aaibare soorten (Japanse duizendknoop)?

SAMENSTELLING EDWIN VRIEZEN EN RIA DUBBELDAM

Joost Eertman
 • Tuin- en Landschapsinrichting, HVHL, 2020
 • Adviseur natuurtechniek bij Ecogroen

‘Als adviseur natuurtechniek zie ik regelmatig de impact van invasieve exoten. Zo verdringt bijvoorbeeld de Canadese guldenroede de inheemse vegetatie of verslechtert watercrassula de waterkwaliteit. Je kunt zeggen: dat is de dynamiek van de natuur, maar ik zie dat anders: de flora is door menselijk handelen in het gebied terechtgekomen. Het is dus geen natuurlijk proces. Vanwege de klimaatverandering gedijen deze exoten goed en hun invasieve gedrag gaat ten koste van de inheemse flora. Voor de fauna geldt hetzelfde. **Te veel van één invasieve soort gaat ten koste van het ecosysteem, terwijl een gezonde balans juist waardevol is om de natuurkwaliteit te behouden en de gestelde klimaatdoelen te halen.** Daarom beschouw ik invasieve exoten als erg schadelijk voor de natuur en vind ik het belangrijk om ze te bestrijden. Klimaatmigratie daarentegen beschouw ik als minder schadelijk. De toenemende warmte leidt ertoe dat bijvoorbeeld het leefgebied van bepaalde soorten verschuift. Ook hierdoor kunnen flora- en faunasoorten verdrongen worden, maar dit verloopt trager en geleidelijker dan bij invasieve exoten. Het ecosysteem heeft tijd om zich te herstellen of aan te passen. En dat is bij invasieve exoten niet zo.’

‘Of iets schadelijk is hangt ook van je perspectief af, er lijkt een waardeoordeel in besloten over ‘de natuur’. ‘De oorspronkelijke natuur’ was ook niet statisch en heeft in Nederland al veel verandering laten zien onder invloed van klimaatveranderingen en menselijk gebruik. Exoten en klimaatmigranten hebben (lokaal) veel invloed op het voorkomen van soorten, processen en soortcombinaties. Systemen raken verder ontwricht en daarbij sterven ook soorten (lokaal) uit, terwijl er voor velen weinig mogelijkheden zijn om geschikte gebieden te koloniseren. Dat vind ik ongewenst. **Voorkomen is nog altijd beter dan genezen.** Als we als land via verdragen hebben afgesproken de soortenrijkdom van enig moment of juist specifieke levensgemeenschappen te willen behouden, dan bemoeilijken exoten en klimaatverandering dat zeker en is dat vanuit doelperspectief en dus menselijk perspectief schadelijk voor de te behouden natuur. Of en welke maatregelen nodig zijn hangt wat mij betreft onder meer af van de optredende effecten en de gekozen doelen en niet van aaibaarheid. Bij de klimaatmigranten ben ik benieuwd of (naast opportunistische generalisten) en in welke mate welke kritische specialisten ons land duurzaam kunnen koloniseren.’

Bas Klaver
 • Bos- en Natuurbeheer, HVHL, 1999
 • Landschapsecoloog bij provincie Gelderland

Thomas Muijs
 • Diermanagement, HVHL, 2021
 • Adviseur ecologie omgevingsvergunning & invasieve exoten, gemeente Assen

‘Invasieve exoten en klimaatmigranten zijn een logisch gevolg van klimaatverandering en globalisatie. Beide kunnen onbalans in de natuur veroorzaken, maar het betekent niet gelijk “erg schadelijk”. Beheer of bestrijding is “soms” nodig, maar de keuze om tot actie over te gaan is in bijna alle gevallen maatwerk, een zorgvuldige strategische keuze voor preventie, beheersing, bestrijding of acceptatie op basis van een lastige kosten-batenanalyse. Soms moet de conclusie worden getrokken dat niks doen de beste uitkomst is. Wat de keuze nog ingewikkelder maakt het gebrek aan centrale sturing vanuit provincie, Rijk of zelfs Europa. **Iedere beheerder doet zijn eigen ding. Zo wordt bestrijden en beheeren een geldverslinder zonder dat de onbalans wordt opgelost.** Het geld kunnen we besteden voor serieuzere problemen in de abiotische milieusystemen, zoals stikstof, watervervuiling, lucht en bodem. De natuur kan de onbalans door invasieve exoten en klimaatmigranten zelf oplossen en zich aanpassen. De mens oefent hier weinig invloed op uit. Uiteindelijk wordt een exoot door tijd vanzelf een inheemse soort. Denk aan konijn, paardenkastanje en eventueel Amerikaanse vogelkers. Tot de grotere problemen in ons milieu zijn opgelost, neig ik tussen de strategie van preventie of acceptatie.’

‘In mijn optiek is er beperkte ruimte voor niet-inheemse soorten, al is dit vaak onvermijdelijk vanwege klimaatverandering en menselijke ingrepen in natuurlijke systemen. Het is echter belangrijk onderscheid te maken tussen soorten die op eigen kracht (kunnen) komen en die bewust of onbewust hierheen zijn gebracht. Daarnaast moet altijd de mate van invasiviteit beoordeeld worden. Brengt een niet-inheemse soort schade toe aan inheemse soorten of hele systemen, dan moet de impact zo klein mogelijk blijven, wat mogelijk bestrijding kan betekenen. Denk aan de Amerikaanse rivierkreeft, de muskusrat en watercrassula, die complete ecosystemen overnemen en onherstelbare schade veroorzaken. **Hoewel de natuur uiteindelijk een nieuw evenwicht zal vinden als we niet ingrijpen, gebeurt dit op moeilijk te bevatten tijdschalen.** Om in de tussentijd alle onomkeerbare schade maar met lede ogen aan te zien, lijkt me geen goed idee. We hebben de verantwoordelijkheid de gevolgen zo veel mogelijk te beperken. Soorten zoals de roofblei en de blauwneus die in ons riviersysteem terecht zijn gekomen door het verbinden van de Donau en de Duitse Rijn, en op eigen kracht zijn gekomen, moeten we als inheems beschouwen. Ze verdienen een plaats in ons soortenbestand.’

Nick Pruijn
 • Natuur- en Bosbeheer, WUR, 2015; Educatie en Management groen, Aeres Hogeschool, 2016
 • Docent Ecologie en projectleider Veelzijdig en Vitaal Bosbeheer, HVHL

Christel Tijhuis
 • Tuin- en Landschapsinrichting, 2003; Professioneel Project en Procesmanagement, 2017
 • Projectmanager gemeente Utrecht
 • Eigenaar Christel! bv

‘De introductie van invasieve exoten is niet nieuw. Wel is ons besef van de schadelijkheid hiervan de afgelopen 15-20 jaar gegroeid. Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen echte invasieve soorten die – inderdaad – zeer schadelijk zijn voor mensen, landbouwgewassen en biodiversiteit, en soorten die hier weliswaar niet thuishoren maar zich niet invasief gedragen. Ook zijn er soorten die op eigen kracht Nederland bereiken door – onder andere – klimaatverandering en zich hier succesvol vestigen. Vooral de echt invasieve soorten die zich explosief kunnen ontwikkelen, zoals de Japanse duizendknoop en grote waternavel, behoeven daadwerkelijk een bestrijdingsaanpak. Voor deze soorten geldt dat ongebreidelde groei inheemse soorten volledig kunnen wegconcurreren. Onze natuur is dynamisch en adaptief, maar heeft meer tijd nodig om zich aan te passen dan dat dit soort invasieve exoten geeft. Menselijk ingrijpen is dan noodzakelijk. Hierbij is er in principe geen onderscheid tussen soorten ‘met bladeren’ of ‘met haren of veren’. Het belangrijkste voor de aanpak van invasieve exoten is echter preventie: voorkom dat soorten geïntroduceerd worden door menselijk handelen. Sinds 2019 ben ik partner van het Kennisnetwerk Invasieve exoten. Kijk voor meer informatie op www.invasieve-exoten.info.’

‘In 1730 werd het westen van Nederland opgeschrikt door de paalworm. Deze invasieve exoot vrat de palen waarmee de wierdijken werden versterkt en overstromingen dreigden. Eliminatie van de paalworm was geen optie. Van alles werd geprobeerd om het diertje buiten de palen te houden; spijkers met brede koppen in de palen slaan, de palen in glas gieten of met koper beslaan. Niets hielp. Uiteindelijk zijn de dijken versterkt met steen. De kosten bedroegen 6,5 miljoen gulden. Een godsvermogen in die tijd. Sinds 1938 komt de muskusrat voor in Nederland. Eliminatie is hier wel een optie. Door intensieve bestrijding is de populatie nu zo klein, dat er geen risico’s meer bestaan voor onze dijken. Of we een exoot moeten accepteren of moeten kiezen voor uitroeiing, hangt af van de (ecologische) schade, de kans op succesvolle eliminatie en de kosten. Het valt mij op dat al snel gedacht wordt dat bestrijden geen zin meer heeft, omdat we te laat zijn en de kosten te hoog worden. Dan denk ik wel eens aan onze voorouders die met de paalworm van doen hadden.’

Theo Portegijs
 • Hogere Landbouwschool Leeuwarden, 1983
 • Eigenaar Natuur & Ruimte invasieve exoten BV

Samen ontwikkelen

Wij willen de leefomgeving van Nederland zo duurzaam en mooi mogelijk maken, zodat iedereen er optimaal van kan genieten.

bwz-ingenieurs.nl

WATER EN KLIMAAT | GEBIEDSINRICHTING | WATERVEILIGHEID

Maak kennis met het leukste Milieuvraagstukbureau!

For the neXXt generation

Wij zijn een veelzijdig bureau voor milieuvraagstukken waarbij we onze onderzoeken en diensten verrijken met advies. We hebben kantoren in Gouda, Oldenzaal en Tilburg.

Onze deskundigheid valt binnen de terreinen Bodem, Water & klimaat, Ecologie & biodiversiteit, GIS & data, Infra en Gezondheid. Door deze expertisegebieden met elkaar te verbinden zijn we in staat om onze kennis breed en integraal in te zetten. Deze verbanden maken onze adviezen uniek en vooral zinnig.

Zet jij jezelf, net als wij, in voor een beter milieu, een beter klimaat, een betere gezondheid en een fijnere leefomgeving? Dan zijn we vast een match!

Laat je verrassen en kom sfeer proeven!

zinnig!

Slimme techneut, groen hart?

Dan zoeken we jou!

Bij Ecogroen werken bevlogen groene ingenieurs en ecologen aan een natuurlijker Nederland. Bijzonder interessant en zinvol werk, zeker in deze tijd van biodiversiteitsverlies en klimaatverandering.

Elk jaar hebben we uitdagende stage- en afstudeeropdrachten op het gebied van natuur- en landschapontwikkeling. Daarnaast zijn we doorlopend op zoek naar nieuwe projectleiders en adviseurs natuurtechniek. Ontwerp, planuitwerking en uitvoeringsbegeleiding voor de ontwikkeling van veenmoerassen, natuurherstel in de duinen of één van de prachtige historische landgoederen die Nederland rijk is? Er is heel veel mogelijk!

Interesse? Kom gerust langs. Maak vrijblijvend kennis op ons kantoor in Zwolle, Meppel, Amersfoort of Arnhem. Neem contact op met Marten Meyling. Bel naar **[038] 423 64 64** of mail naar m.meyling@ecogroen.nl

Of kijk eens op www.ecogroen.nl

'Door het Young Professional-programma rol je supersnel in het vak'

Erianne Lever is één van de gelukkigen die deelneemt aan het Young Professionalprogramma van de Noordelijke Omgevingsdiensten. In haar geval wordt ze opgeleid tot vergunningverlener. Het programma heeft ook een spoor voor afgestudeerden die toezichthouder willen worden.

Het Young Professionalprogramma is een initiatief van de Noordelijke Omgevingsdiensten, een samenwerkingsverband van FUMO (Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing), Omgevingsdienst Groningen (ODG) en RUD Drenthe (Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe). Erianne Lever is in dienst bij ODG en heeft nu bijna één jaar traineeship erop zitten. Nog een jaar te gaan. Tijd om terug te blikken en ervaringen te delen.

'Het is een erg leuk programma, onder meer omdat het wordt ingevuld met wat je nodig hebt. Je begint met het maken van je Persoonlijk Ontwikkelingsplan en stelt de doelen vast die je wilt halen. Vervolgens volg je daar allerlei modules voor. Zowel inhoudelijk op het gebied van milieukunde en milieuwetgeving als gericht op de ontwikkeling van soft skills. Bijvoorbeeld op het gebied van communicatie. Zelf heb ik net het vak tijdsmanagement gevolgd. Heel verhelderend. De handige tools kon ik direct inzetten.'

Samen en apart

Het traineeshipprogramma biedt plek aan maximaal twaalf toezichthouders en vergunningverleners in opleiding. Het eerste driekwart jaar loopt de opleiding voor beide functies gelijk op. Daarna splitsen de twee groepen zich op. 'Maar we blijven ook dingen samen doen', vertelt Erianne. 'Zo hebben we samen intervisie. Daarvoor komen we af en toe bij elkaar om van elkaar te leren.' Ze vindt het leuk dat ze voor de opleiding telkens van omgevingsdienst wisselen. 'De ene module doen we in Drenthe en de andere in Friesland of Groningen. We werken dan wel bij drie verschillende organisaties, maar we vormen samen één club.'

Toepassing van het geleerde

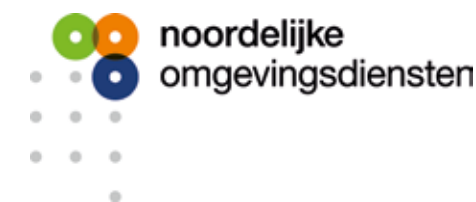
De tijd die Erianne besteedt aan haar opleiding varieert nogal. In het begin was ze zeker de halve week bezig met de studie, maar in vakantieperiodes, wanneer de opleiding stil ligt, werkt ze fulltime. 'Dat is hartstikke leuk, want dan kun je goed zien hoeveel je al hebt geleerd. Dat

is zo'n verschil met toen ik net begon. Inmiddels pak ik eenvoudiger zaken op en pas ik het geleerde toe. Natuurlijk heb ik nog steeds vragen. Op kantoor heb ik een persoonlijke begeleider die me allerlei wetgeving uitlegt. De komende twee jaar zal ik nog wel deels afhankelijk blijven van het inzicht en de kennis van mijn collega's, maar ik leer snel.' Over ruim een half jaar is Erianne klaar. Wellicht dat ze dan nog een half jaar aan de opleiding vastplakt om zich te specialiseren, bijvoorbeeld in water, asbest of duurzame energie.

Start nieuwe traineeships

Het animo voor het Young Professionalprogramma is zo groot, dat in 2024 mogelijk twee nieuwe rondes van start gaan: sowieso in maart en mogelijk ook in september. De Noordelijke Omgevingsdiensten zijn daar blij mee. 'Het is leuk om jonge mensen op te leiden en die mee te nemen in de passie voor het vak', zegt Mathijs Assink, HR-adviseur van de ODG. 'Maar onze ambities reiken verder. We overwegen ook om een Young Professionalprogramma op te zetten voor functies als adviseur bodem en geluid.'

Studeer je binnenkort af of ben je onlangs afgestudeerd? Denk eens aan een carrière bij de Noordelijke Omgevingsdiensten van Friesland, Groningen en Drenthe. We zijn een interessante werkgever. Je kunt met uiteenlopende vooropleidingen terecht. Via de QR-codes vind je meer informatie over het Young Professionalprogramma en andere functies.

‘Met nature-based solutions kan veel, maar niet alles’

Het lectoraat Nature-based River Management is ruim een jaar geleden van start gegaan. Lector Jantsje van Loon-Steensma richt het onderzoek vooral op de regio. ‘Onze studenten komen veelal uit de regio en gaan daar ook vaak werken. Daarom vind ik het belangrijk dat het onderzoek naar natuur-gebaseerde oplossingen dichtbij is. Studenten zijn dan goed voorbereid om een bijdrage te leveren aan een groene en klimaatbestendige regio.’

Van Loon-Steensma houdt zich sinds 2010 bezig met nature-based solutions, destijds iets heel nieuws. Als onderzoeker bij Wageningen Universiteit lag haar focus met name op klimaatadaptatie en nature-based kustverdediging. Nu richt ze zich ook op rivieren. ‘Nature-based solutions zijn hot’, vertelt ze. ‘Dat is mooi, want op natuur gebaseerde oplossingen zijn duurzaam en hebben vaak veel voordelen, waaronder herstel van biodiversiteit. Maar we moeten nog veel beter weten hoe de levende, groene maatregelen het onder verschillende omstandigheden doen en hoe ze het beste kunnen worden beheerd. Soms moet je nature-based solutions combineren met infrastructuur als dijken tot een hybride maatregel. Naast positieve bijdragen moet je ook eventuele neveneffecten in beeld brengen. In een verdrogend beekdal kunnen door bevers gemaakte dammetjes het beekwater langer vasthouden. Maar voor de grote rivieren zijn bevers een bedreiging als ze met hun gegraveerde dijken ondermijnen. Bevers hebben natuurrechten, maar wat als de waterveiligheid in het geding is? Het is belangrijk die discussie te voeren.’

Brede range aan mogelijkheden

Dit is precies wat nature-based river management behelst en waar Van Loon-Steensma zich over buigt. ‘Er zijn vele grote uitdagingen, zoals klimaatverandering die tot overstromingen en verdroging leiden, daarom moeten we onze rivieren en beken zo goed mogelijk beheren. Soms is actief ingrijpen nodig, maar laten we dat dan wel zo goed mogelijk aansluiten bij de natuurlijke omstandigheden en slim gebruikmaken van de brede range aan moge-

lijkheden die de natuur biedt: van building with nature – dat soms een wat civieltechnische insteek heeft – tot de oplossingen die de natuur zelf van nature aanreikt.’ Doordat nature-based solutions nog zo nieuw zijn, ziet Van Loon-Steensma dat op allerlei plekken maatregelen worden uitprobeerd en geïmplementeerd, maar dat er nog weinig samenhang is. ‘Het zijn interessante pilots waar we veel van kunnen leren, maar hoe verhouden deze afzonderlijke pilots zich tot elkaar en hoe kunnen we ze opschalen naar activiteiten op systeemniveau? Pionieren is belangrijk, maar het komt erop aan de initiatieven te verbinden en verder te brengen.’ Daarvoor heeft ze inmiddels een onderzoeksvorstel geschreven, waarmee ze de komende jaren stappen hoopt te zetten, samen met studenten, docent-onderzoekers en een junior-onderzoeker.

Welkom

Het bevat Van Loon-Steensma uitstekend in Velp. ‘Ik ben ontzettend welkom geheten. Het is een heel fijne, levendige omgeving met leuke warme collega’s.’ Vier dagen per week is ze bij Van Hall Larenstein en op de vijfde dag begeleidt ze in Wageningen met name PhD- en MSc-studenten in de lopende onderzoeksprojecten. Daarnaast ze heeft nog taken in het universitaire onderwijs. De stap naar het hbo heeft ze heel bewust genomen. ‘Ik ben 57, heb veel energie en vind het hbo erg leuk. Het type onderzoek lijkt op wat ik voorheen bij de Wageningse Wetenschapswinkel begeleidde: concrete onderzoeksvragen oppakken die maatschappelijke organisatie zelf aandroegen.’

Op het talud van de heuvel op landgoed Larenstein met de iconische boom zijn soortenrijke plaggen gelegd. Hier wordt bestudeerd hoe de vegetatie zich ontwikkelt en welke manier van aanbrengen geschikt is voor versterking van rivierdijken.

Ontdekken

Haar eerste jaar betekende vooral ontdekken hoe het hbo-onderzoek en -onderwijs in elkaar steekt en hoe ze daaraan zo goed mogelijk kan bijdragen. Inmiddels zijn de eerste studentenprojecten gestart. Een daarvan ligt bij school. ‘Op het talud van de heuvel met de iconische boom hebben we soortenrijke plaggen gelegd. We verkennen hoe de vegetatie zich ontwikkelt en welke manier van aanbrengen geschikt is voor versterking van rivierdijken. Het experiment sluit aan bij wat een Wageningse PhD-student eerder in de Hedwige-Prosperpolder heeft gedaan voor een zeedijk. Als je na een dijkversterking het dijktaalud met gras inzaait duurt het een aantal jaren voordat de zode stevig is. Bekleed je een dijk met zoden uit de omgeving, dan is die gelijk groen en na

Jantsje van Loon-Steensma, lector Nature-based River Management: ‘Pionieren is belangrijk, maar het komt erop aan de vele initiatieven voor op natuur gebaseerde maatregelen te verbinden en verder te brengen.’

één jaar al behoorlijk sterk. Zo ben ik meer bruggen aan het bouwen tussen het hbo en de universiteit, en streef ik naar gemeenschappelijke projecten waarin we samenwerken en kennis en ervaring uitwisselen.’ Inmiddels zijn er ook goede contacten gelegd met verschillende waterschappen, waaronder Rivierenland, en met Rijkswaterstaat. Samen met oud-HVHL-er Yuri Wolf, innovator en tevens voormalig voorzitter van de alumnivereniging, en met docenten van Land- en Watermanagement is een studentenproject voor het splitsingspunt van Rijn en IJssel gestart. In het Ruimte-voor-de-Rivierprogramma is het splitsingspunt weliswaar flink onder handen genomen om overstromingen bij hoogwater te voorkomen, maar inmiddels is droogte als problematiek erbij gekomen. ‘Voor de scheepvaart moet de Rijn bevaarbaar blijven. Het komt erop aan de watertoevoer en -verdeling tussen Rijn en IJssel flexibeler te regelen. Onze studenten gaan verkennen hoe nature-based solutions daaraan kunnen bijdragen.’

Ook onderzoek vanuit Leeuwarden

De standplaats van Van Loon-Steensma is Velp, maar ze wil graag nauw samenwerken met de collega’s in Leeuwarden en ook daar onderzoek opstarten. ‘De school in Leeuwarden voelt een beetje als thuiskomen. Ik ben opgegroeid op het Friese platteland en Fries is mijn eerste taal.’ Met lector Peter van der Maas van Duurzame watersystemen bezocht ze in maart de Water Conferentie 2023 van de Verenigde Naties in New York. Ze had er een virtueel event georganiseerd met presentaties over cases in Bangladesh, Australië en Indonesië. ‘Onze eigen studenten presenteerden het programma Ruimte voor de Rivier. Ze deden het supergoed. Ik was heel trots.’ Als onderzoek voor locatie Leeuwarden denkt Van Loon-Steensma aan de interactie tussen rivieren/kreken en de Waddenzee, en de impact van klimaatverandering op en beheeropties voor bijvoorbeeld een kleine rivier als de Lauwers. ‘Daarbij wil ik samen met de mensen die er wonen en werken een perspectief ontwikkelen. Begin bij de commons, wat in Friesland mienskip

heet.’ Deze aanpak die ze zo van de Wageningse Wetenschapswinkel waardeerde, wil ze zo herintroduceren. ‘Ik wil in de regio vertrouwen opbouwen. Wat kan helpen is dat ik van het platteland kom en de taal ervan spreek.’

Tijd nodig

Als lector heeft ze nog bijna vijf jaar om haar missie uit te dragen. Bovendien kan haar aanstelling nog een keer worden verlengd. Daar wil ze zeker voor gaan. ‘Die tijd heb ik ook nodig. Ik moet vanaf scratch beginnen en heb nu van alles in de steigers staan. Ik ben nog lang niet klaar. Bovendien is Van Hall Larenstein een hartstikke leuke school.’

Link inaugurele rede: <https://doi.org/10.31715/2023.8>
Meer over het lectoraat: www.hvhl.nl/lectorat-nbrm

TEKST RIA DUBBELDAM

K3 Bij K3 werk je niet bij één bedrijf, maar bij zes tegelijk

Vind de uitdaging die bij je past!

Bij K3 werk je niet bij één bedrijf, maar bij zes tegelijk. En dat biedt uitdagingen! We ontwerpen nieuwe landschappen én maken ze. Dat doen we onder andere door het winnen van zand, grind en klei. Zo werken we bijvoorbeeld aan nieuwe natuur- en recreatiegebieden en hoogwaterveiligheidsprojecten. Het doel: landschappen voor de toekomst creëren.

Duik in de wereld van K3 op www.k3.nl.

Wil je meer van ons weten?

Stuur een mailtje naar werkenbijk3.nl. We horen graag van je!

VVA-A NIEUWS

Kust- en Zeemanagement: nieuw in de lijst van topopleidingen

Hogeschool Van Hall Larenstein staat met negen topopleidingen in de Keuzegids hbo 2024. De prestigieuze status topopleiding is toegekend aan: (Leeuwarden) Management van de Leefomgeving, Voedingmiddelentechnologie, Ad Voedingmiddelentechnologie, Kust- en Zeemanagement (nieuw), Ad Omgevingskunde (nieuw) en (Velp) Tuin- en Landschapsinrichting, Food Technology, Land- en Watermanagement (nieuw), Ad Voedingmiddelentechnologie (nieuw). Er is meer reden tot optimisme. HVHL heeft een aanzienlijke vooruitgang geboekt in de ranglijst van 'Associate degrees' en gestegen van de negende naar de derde plaats. Studenten zijn vooral tevreden over de Ad Omgevingskunde en Ad Voedingmiddelentechnologie.

Studenten maken hybride yoghurt

Hoe kunnen consumenten makkelijker kiezen voor plantaardige producten? Drie studenten voedingsmiddelen-technologie, Hilde Slaghuis, Anke Vos en Mohammad Noman, gingen met deze opdracht van het Food Application Centre for Technology (FACT) aan de slag. Het resultaat: hybride

yoghurt van koemelk en soja- of havermelk. De opdracht was om constante, lokale en duurzame producten te ontwikkelen voor bedrijfs- en organisatiekantines. Het ontwikkelingsproces omvatte het volledige traject van gras tot glas, waarbij ook de nutriënten die van nature aanwezig zijn in melk behouden blijven.

Bij **BOOT** werken wij elke dag aan een toekomstbestendige leefomgeving.
Doe jij mee?

PROJECTLEIDER

CIVIELE TECHNIEK

32-40 uur | > 5 jaar | HBO

BOOT
INGENIEURS MET EEN VERHAAL

www.werkenbijboot.nl

Werken bij Eelerwoude?

Ga naar werkenbijeelerwoude.nl

Op weg naar 100% natuurinclusief ▶

Van zonnepark tot hoogveen

Het is vooral de variatie in projecten en werkzaamheden waardoor Ramon Olde Bolhaar en Stan Vrielink zich bij adviesbureau Eelerwoude zo goed op hun plek voelen. Het mooist vinden ze natuurprojecten waar ze van A tot Z bij het proces betrokken zijn, en het plan dat ze zelf getekend en berekend hebben tot leven zien komen.

Beide adviseurs Natuur- en cultuurtechniek zijn in 2019 bij Van Hall Larenstein afgestudeerd; Stan in de opleiding Land- en Watermanagement en Ramon Tuin- en Landschapsinrichting. Ze hebben in de basis dezelfde functie maar daarnaast ook een eigen specialiteit, vertellen ze. Zo weet Ramon veel van bomen en schrijft hij bijvoorbeeld ook Boom Effect Analyses, BEA's. Stan kan goed met GIS overweg en wordt daar vaak voor ingezet. Stan: 'Als je aangeeft dat je in een bepaald vakgebied bijzondere interesse hebt, wordt daar rekening mee gehouden.' Ramon vult aan: 'En laat Eelerwoude je opleidingen volgen. Je bent hier vrij in wat je doet en krijgt de mogelijkheid projecten die je leuk vindt naar je toe te trekken.'

Stan Vrielink

Netwerorganisatie

Bij Eelerwoude werken bijna honderd mensen, verspreid over vier vestigingen. Het bedrijf is gespecialiseerd in het ontwikkelen, inrichten en beheren van zowel de landelijke als de stedelijke leefomgeving. Het heeft daarvoor een grote diversiteit aan vakspecialisten, die heel flexibel samenwerken. Hoe dat er in de praktijk uitziet? Ramon: 'Als wij bezig gaan met een groot project, bijvoorbeeld natuurontwikkeling, beekherstel of Natura2000 haalt de projectleider – de generalist – al de benodigde disciplines bij elkaar. Met deze mensen doe je de klus. Het mooie van Eelerwoude is dat we zoveel specialisaties in huis hebben.'

Ramon Olde Bolhaar

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief >

Variatie

De afwisseling in werkzaamheden en projecten is groot, vertelt Ramon: 'En we hebben altijd verschillende projecten naast elkaar lopen. Wij bereiden het werk helemaal voor. We maken tekeningen en stellen contracten op. Daarnaast doen wij beiden toezicht op het werk. We zien erop toe of ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt wat in het contract is voorgescreven. Dit betekent dat we flexibel moeten zijn en dat we de ene dag in het veld zijn met de aannemer en de andere dag een tekening of bestek maken. Het betekent ook dat we snel moeten schakelen tussen verschillende werkzaamheden.' De omvang van de projecten varieert, zegt Stan. 'Ik heb enkele jaren aan een grootschalig heideherstelproject op de Lemelerberg gewerkt. Feitelijk ging het om het verbinden van heideterreinen door het tussengelegen bos om te vormen naar heide; ook is de opslag van bomen in de bestaande heide verwijderd. Daarnaast maak ik bijvoorbeeld technische tekeningen voor het onderhoud van een begraafplaats.' Eelerwoude is ook betrokken bij ontwikkeling van zonneparken. Stan: 'Ons werk is het vertalen van het ontwerp van een landschapsarchitect in een technische tekening, contract en een beheerplan. Zodat de aannemer weet wat van hem wordt verwacht.'

Favoriete projecten

Ramon doet het liefst natuurbouwprojecten. Het werken daaraan is aantrekkelijk door de combinatie van voorbereiding en uitvoering. Vooral het proces vindt hij mooi. 'Eerst denk je het hele proces door en vervolgens vertaal je alles wat er moet gebeuren in het bestek. Tenslotte voert de aannemer het uit, maar zelfs dan blijf je nauw betrokken en kan je bijsturen.' Stan is het volledig met zijn collega eens en vult aan. 'Bovendien komen wij daarvoor regelmatig buiten en dat bevalt ons goed.'

Bezoek ons op 30 november op de Carrière in Velp.

PROJECTLEIDER WATER & NATUUR | LEEK

Wil jij als projectleider aan de slag met landschapsinrichting, natuurbouw, waterbeheer, groen en recreatie?

Of het nu gaat om natuurontwikkeling, landschaps-herstel of gebiedsinrichting, de voorbereiding en engineering is bij jou in goede handen. Jij betreft de juiste specialisten bij het project en zorgt voor een goed verloop van het project. Zo draag jij een steentje bij aan de ontwikkeling en herstel van de natuur.

Bij ons mag je:

- een projectteam aansturen
- projecten inhoudelijk, procesmatig en financieel begeleiden
- het voortouw nemen en communiceren met klanten en stakeholders
- nieuwe projectkansen aangrijpen
- ben je betrokken bij de projectrealisatie

Bekijk de vacature op: www.mug.nl/projectleider

MUG Ingenieursbureau

Zernikelaan 8
9351 VA Leek
Tel. 0594 55 24 20

Leeweg 2
1161 AB Zwanenburg
Tel. 020 801 33 66

www.mug.nl
info@mug.nl

**PRAKTISCHE
DENKERS**
over infra, geo, archeo, milieu en energie

“Dit voormalig industrieterrein is geknipt voor nieuwbouwwoningen”

“Kun je in die nieuwe wijk wel veilig uit je eigen moestuintje eten?”

Ieder stukje grond in Noord-Nederland is al eens gebruikt. Soms heeft dat sporen achtergelaten, zoals lood of andere stoffen die een risico vormen voor de gezondheid van mensen, dieren en planten. Het is één van de zaken waar je mee te maken krijgt als je werkt bij de Noordelijke Omgevingsdiensten. Onze bodem-

specialisten adviseren gemeenten en ontwikkelaars bij nieuwe projecten, verlenen vergunningen, behandelen meldingen en houden toezicht op de naleving van regels. Zo houden we samen onze omgeving schoon en veilig, ook voor toekomstige generaties. Lijkt dat jou ook wat? Kijk dan op werkenbijnod.nl.

Werken bij de Noordelijke Omgevingsdiensten. Voor een schoon en veilig Noord-Nederland.